

Bakalářská práce

Využití textilu v umělecké knižní vazbě

Studijní program:

B0212A270001 Návrhářství

Autor práce:

Vanda Můcová

Vedoucí práce:

Ing. Vlastimila Bergmanová
Katedra designu

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Využití textilu v umělecké knižní vazbě

Jméno a příjmení:

Vanda Můcová

Osobní číslo:

T21000091

Studijní program:

B0212A270001 Návrhářství

Zadávající katedra:

Katedra designu

Akademický rok:

2023/2024

Zásady pro vypracování:

1. Proveďte rešerši na využití textilu v knihařství.
2. Vytvořte výtvarné návrhy autorské obálky pro knihu *Alice in Wonderland*.
3. Navrhněte a utkejte žakárské tkaniny na dané téma.
4. Realizujte tkanou obálku a sestavte hotovou knihu.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

slovenština

Seznam odborné literatury:

BÁRTOVÁ, Kateřina a SLOVIK, Radomír. *Technologie vazby 16. století: Historický vývoj knižní vazby*. Univerzita Pardubice, 2021. ISBN 978-80-7560-343-2

WILHIDE, Elizabeth. *Pattern design*. Thames & Hudson, 2018. ISBN 9780500021484

CARROLL, Lewis. *Alice's adventures in Wonderland*. Alma Books, 2023. ISBN 978-1-84749-407-8

Vedoucí práce:

Ing. Vlastimila Bergmanová
Katedra designu

Datum zadání práce:

2. října 2023

Předpokládaný termín odevzdání: 20. května 2024

doc. Ing. Vladimír Bajzík, Ph.D.
děkan

L.S.

prof. Ing. Michal Vik, Ph.D.
garant studijního programu

V Liberci dne 2. dubna 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Anotácia

Cieľom bakalárskej práce je vytvorenie autorskej knižnej obálky z textilu. Motív jednoduchej žakárskej tkaniny je inšpirovaný ako samotným knižným dielom, tak aj prevládajúcim umeleckým hnutím obdobia, v ktorom vzniklo – Arts and Crafts. Kniha použitá na výsledné dielo je Alica v krajine zázrakov od autora Lewis Carroll.

Kľúčové slová

Knižná väzba, žakárska tkanina, knihárstvo, Alica v krajine zázrakov

Anotace

Cílem bakalářské práce je vytvoření autorské knižní obálky z textilu. Motiv jednoduché žakárské tkaniny je inspirován jak samotným knižním dílem, tak i převládajícím uměleckým hnutím období, ve kterém vzniklo – Arts and Crafts. Kniha použitá pro výsledné dílo je Alenka v říši divů od autora Lewis Carroll.

Klíčové slová

Knižní vazba, žakárská tkanina, knihářství, Alenka v říši divů

Annotation

The aim of this bachelor thesis is to create an artistic book cover from textiles. The motif of the simple jacquard woven fabric is inspired both by the book itself as well as by the prevailing artistic movement of the time – Arts and Crafts. The book used for the final piece is Alice's Adventures in Wonderland by author Lewis Carroll.

Key words

Bookbinding, jacquard woven fabric, Alice in Wonderland

Obsah

Obsah	5
Úvod.....	6
1. Knižný trh	7
1.1 Komerčná veľkovýroba	7
1.2 Zberateľské edície.....	7
1.3 Umelecká knižná väzba	9
2. Využitie textilu v knihárstve.....	10
2.1 Papier.....	11
2.2 Šitie.....	11
3. Materiály na knižný pokryv	12
3.1 Zušľachtované papiere	13
3.2 Knihárske usne	14
3.3 Knihárske plátno.....	14
3.4 Žakárske tkaniny.....	16
3.5 Žakárske stroje.....	17
4. Hnutie Arts and Crafts.....	18
4.1 Lewis Carroll	18
4.2 Knižná predloha.....	19
5. Realizácia	20
5.1 Inšpirácia	20
5.2 Parametre tkaniny a veľkosť vzoru.....	21
5.3 Návrhy	22
6. Spracovanie návrhu.....	24
6.1 Spracovanie návrhu Ruže	24
6.2 Tkanie skúšok návrhu Ruže.....	26
6.2 Tkanie titulu knihy na chrbát.....	28
6.4 Spracovanie návrhu do celoplošného vzoru	29
6.5 Spracovanie návrhu Karty	30
7. Zhotovenie knihy	33
7.1 Knihárske skúšky.....	33
7.2 Knihárska textília.....	36
7.3 Príprava knihárskej textílie.....	36
7.4 Finálne zostavenie knihy	38
Záver	45
Zdroje.....	46
Prílohy.....	48

Úvod

V tejto práci som sa rozhodla venovať využitiu textilu v umeleckej knižnej väzbe. Ku knižnej väzbe som sa dostala počas covidu, kedy lockdown neumožňoval návštevu obchodov. Do prvých knihárskych projektov som sa pustila len s využitím materiálov, ktoré som v tej dobe už mala doma, a video návodmi z platformy YouTube. Po niekoľkých čiastočne úspešných pokusoch sa môj záujem o túto výnimočnú techniku prehĺbil a po uvoľnení opatrení som neváhala a kontaktovala vedúceho odboru Konzervátorstvo a reštaurátorstvo – papier, staré tlače a knižné väzby, inžiniera Ľubomíra Šlauku, pod vedením ktorého som absolvovala niekoľko kurzov zameraných na rôzne technologické aspekty knižnej väzby. Zároveň sa ujal aj miesta konzultanta pre knihársku časť tejto práce.

Tieto informácie som sa rozhodla skombinovať so svojimi novonadobudnutými znalosťami z oblasti textilu a umenia. Cieľom tejto práce je zhotoviť umeleckú knižnú väzbu s autorskou obálkou vyrobenou technikou tkania a vzorkovnicu obsahujúci ďalšie varianty návrhu.

Vo svojej práci sa budem najprv venovať miestu umeleckej väzby v knižnom trhu a následne zmapujem využitie textilných materiálov vo výrobe knižných väzieb s detailnejším pohľadom na knižný pokryv. Ako inšpiráciu som si vybrala knihu *Alica v krajine zázrakov* od autora Lewis Carroll a umelecké obdobie, v ktorom toto dielo vzniklo – obdobie hnutia Arts and Crafts.

1. Knižný trh

Knihy boli vždy vysoko cenené, úzko spájané so vzdelanosťou a lepším spoločenským postavením. Ale aký je vlastne ich význam v dnešnej rýchlej technologickej dobe? Obrazovky zaplavili filmy podľa kníh, počas cvičenia si ľudia pustia narozprávanú audio knihu a v situácii, že si sadnú čítať, vo väčšine prípadov zvolia e-knihu v čítačke. Stali sa teda knihy, rodinné bohatstvo predávané z generácie na generáciu zastaranou pamiatkou minulosti?

1.1 Komerčná veľkovýroba

Bezpochyby najväčšiu časť dnešnej knižnej výroby tvoria tzv. mäkké (brožované) väzby. Jedná sa o knihy s lepenými stranami vystuženými knihárskou gázou a papierovou obálkou. Tieto knihy sú síce ľahšie a menej náročné na výrobu, a vďaka tomu aj lacnejšie, sú však náchylné na poškodenia. Keďže strácajú ochranu pevných dosiek, strany sa ľahko krčia a pri drsnejšom zaobchádzaní sa rozpadá lepenie na chrbátiku (zadná časť knihy, kde sa strany spájajú).

Druhým typom väzby je tzv. pevná (šitá). Ako aj názov napovedá, strany knihy boli najprv zošité a následne vsadené do pevných lepenkových dosiek. Prečnievajúca obálka, s prebalom alebo bez, chráni listy pred poškodením a dodáva knihe istú mohutnosť, kvôli ktorej nie je úplne vhodná na cestovanie. Podľa popularity knihy a rozpočtu na vydanie niektoré môžu mať aj lepené kapitálky, prípadne lacetky (záložkové stužky).

Dôležitým rozdielom oproti ostatným väzbám je, že po vypredaní môžu ísť knihy v rovnakej forme znovu do výroby.

1.2 Zberateľské edície

V kníhkupectvách sa môžeme taktiež stretnúť so zberateľskými edíciami populárnych titulov. Väčšinou sa vydávajú v rámci oslavy významného výročia vydania pôvodnej knihy, alebo pri novších knihách sa jedná o obmedzený počet výtlačkov pre podporovateľov predpredaja, vianočných edícií, či spolupráce so známym ilustrátorom.

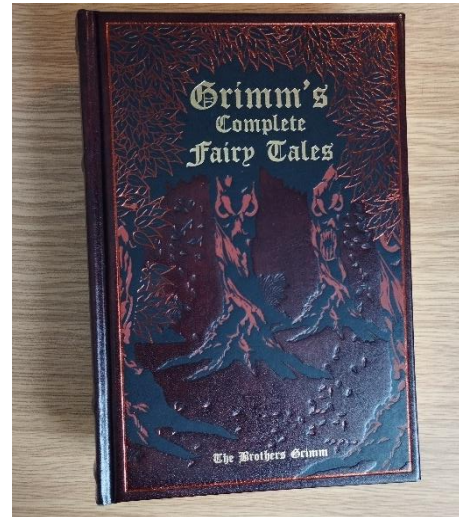
Šarže sú spravidla obmedzené počtom kusov alebo ohraničené časovým úsekom dostupnosti. Z dôvodu konečného počtu je ich cena zvyčajne vyššia než je bežné

u komerčnej tvrdej väzby. Keďže sa stále jedná o strojovú výrobu, je táto cena úzko spätá s typom použitých materiálov a v prvom rade s popularitou a dopytom.

Najbežnejšia je pevná obálka potiahnutá papierom, často s prebalom, s novým designom, prípadne aj ilustráciami. Z pravidla už mávajú kapitáliky aj lacetky a zvyčajne oznamujú, že sa jedná o obmedzenú edíciu.

Obr. 1 *Zloděj času* limitovaná edícia

Obr. 2 *Rozprávky bratov Grimmovcov*

Toto konkrétne vydanie knihy *Zloděj času* od Terryho Pratchetta (399 Kč) je potiahnuté papierom s vytlačeným reliéfnym vzorom imitujúcim knihárske plátno a dozdobené razobnou fóliou zlatej farby (Obr. 1).

Následne máme ukážku pôvodných *Rozprávok bratov Grimmovcov* (599 Kč), tiež zdobenou razobnou fóliou, tentokrát však na obálke z pravej kože a oriezkami zlatej farby (Obr. 2.). Kniha má špeciálne navrhnuté predsádkové papiere, dvojfarebné lepené kapitáliky a lacetku (detail na Obr. 8).

Posledným je Deluxe vydanie piatej knihy *Harryho Pottera* od J. K. Rowlingovej ilustrované Jimom Kay a Neil Packerom (8 847 Kč). Textilná obálka je zas zdobená razobnou fóliou a sú zlátené aj oriezkami. Kniha má dve lacetky a je zabalená v pevnom ochrannom obale (Obr. 3).

Obr. 3 Harry Potter 5 Deluxe edícia [1]

1.3 Umelecká knižná väzba

Umelecká knižná väzba sa od komerčnej odlišuje hlavne remeselným spracovaním a individuálnym prístupom autora. Autor sám spracováva celú knihu do najčastejšie jedného alebo veľmi malého počtu hotových diel. Na rozdiel od ilustrátorov navrhujúcich bežné obálky, nie je obmedzovaný potrebou jednoduchej reprodukovateľnosti či už farieb alebo materiálov. A tak sa používajú vzácne materiály ako zlato a iné drahé kovy, knihárske usne vrátane reptílií (kože vtákov, rýb a plazov) a drahé kamene. Umelci sa v poslednej dobe neboja experimentovať s netradičnými materiálmi ako drevo či plast. Často využívajú časovo a remeselne náročné techniky zušľachtovaných papierov, slepotlače, intarzie,... Hoci sa pri umeleckej knižnej väzbe využívajú tradičné knihárske techniky na zhotovenie základu diela, konečný výzor obálky je z pravidla výsledkom skúšok a experimentovania autora s novými postupmi a materiálmi pre dosiahnutie originálnej umeleckej vízie.

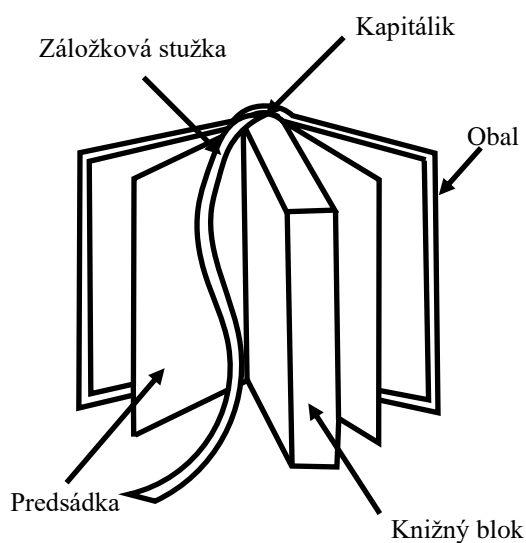
Na obrázku 4 je ukážka umeleckej knižnej väzby z archívu Knihařství Hrubá Vojtíšková. Jedná sa o knihu *Malíř na frontě* od Josefa Váchala. Obálka je z veľkej časti z dreva s kovovými detailmi a maľovanou oriezkou.

Obr.4 Umelecká knižná väzba [2]

2. Využitie textilu v knihárstve

Textilné výrobky boli odjakživa neoddeliteľnou súčasťou knihárstva a dodnes sa používajú v rôznych častiach výroby. Problematika využitia textilu v knihárstve nie je v dostupnej literatúre nijako komplexne vypracovaná. Táto kapitola čerpá primárne zo zdroju [3], a to interných výukových materiálov pre SŠ Samuela Mikovíniho – odbor Konzervátorstvo a reštaurátorstvo – papier, staré tlače a knižné väzby. Materiál bol využitý, citovaný a parafrázovaný so súhlasom autora. Ak to bolo možné, informácie boli doplnené a overené v knihe vydanej Univerzitou Pardubice. [4]

Obr. 5 Základné časti knihy

2.1 Papier

Papier je jedným z najvýznamnejších vynálezov ľudstva a jeho vynájdenie sa pripisuje Číne, kde sa už v 3. storočí pr. n. l. vyrábalo pseudopapier z odrezkov hodvábných tkanín. Tie sa rozdrvili zmiešali s vodou a naliali na husté bambusové rohože. Po uschnutí sa hárky stiahli. Tento priamy predchodca dnešného papiera sa líši hlavne tým, že je vyrobený zo živočíšnych a nie z rastlinných vlákien. Vznik papiera z celulózových vlákien sa podľa dochovaných dobových dokumentov datuje do roku 105 n. l. Presné technologické postupy sa nedochovali. Domnievame sa, že v tej dobe sa už vlákenná zmeska nevytlievala na rohože, ale naberala sa z vodného roztoku ako v súčasnosti. Výroba papiera bola dlho utajovaná a do Japonska sa rozšírila až v 7. storočí. O storočie neskôr nachádzame prvé papierne aj na dnešnom území Uzbekistanu odkadiaľ sa do 10. storočia rozšírili po celom území ovládanom Arabmi.

Do Európy sa papier rozšíril cez Španielsko a Taliansko. Tradične sa vyrábalo zo starých ľanových handier skupovaných od ľudu. Presná technológia výroby sa rozvíjala a bola úzko spätá s dostupnými materiálmi a s druhom vyrábaného papiera.

Papier sa po svete vyrába z rôznych dostupných zdrojov celulózy, kvalita suroviny ovplyvňuje aj výslednú kvalitu a využitie papiera.

Zatiaľ čo počas ručnej výroby sú vlákna naberané z roztoku na sito, a teda náhodne orientované po celej ploche papiera, moderná strojová výroba vytvára prevažujúci smer orientácie vlákien v papieri. Ten je dôležitý pred spracovaním poznať, pretože výrazne ovplyvňuje jeho spracovateľské aj užívateľské vlastnosti. Nesprávna orientácia vlákien môže napríklad spôsobiť zníženú odolnosť v ohybe alebo krútenie dosiek.

2.2 Šitie

Okrem dvojmo alebo trojmo skaných ľanových, v dnešnej dobe polyesterových, nití na šitie bloku, sa textil v ručnej konštrukcii knižného bloku využíva aj vo forme tkaníc, v dnešnej dobe najčastejšie keproviek ako väzy (Obr. 6). Tie sú v posledných rokoch už vyrábané z netkaných textílií, čo uľahčuje následné nenápadné lepenie knižného bloku na dosky (Obr. 7). V strojovom šití sa nahrádzajú riedko tkanou knihárskou gázou.

Obr. 6 Historická rekonštrukcia knihy šitej na tkanice

Obr. 7 Tkanice z netkanej textílie

V niektorých prípadoch sa na knižný blok pri chrbátniku lepia, alebo v historickej rekonštrukcii prišívajú, kapitálíky. V dnešnej dobe plnia čisto estetickú funkciu. Ďalším bežným prvkom lepeným pred doskami sú záložkové stužky – lacetky (Obr 8).

Obr. 8 Dvojfarebný kapitálik a červená lacetka

3. Materiály na knižný pokryv

V dnešnej umeleckej knižnej väzbe sa využíva nespočetné množstvo rôznych techník a materiálov vrátane papiera, dreva, kože, umelohmotných materiálov... V minulosti sa najčastejšie používané materiály dali rozdeliť do troch skupín: zušľachtované papiere, usne a knihárske plátna. Pravdaže sa medzi sebou rôzne kombinovali podľa potreby,

dostupnosti a rozpočtu. Pretože je praktická časť zameraná predovšetkým na tieto obalové materiály, je im podrobnejšie venovaná nasledujúca kapitola.

3.1 Zušľachtované papiere

Pre zlepšenie svojich vlastností sa papier zušľachtuje. Najčastejšie sa povrství materiálom, ktorý zlepší jeho odolnosť voči oteru, oderu, svetlu alebo zlepší jeho spracovateľské vlastnosti ako pevnosť či nasiakavosť. V dnešnej dobe sa zušľachtovanie docieľuje strojovo, lamináciou rôznymi fóliami alebo nátermi. V tradičných dielňach sa používali ručné techniky vyžadujúce viac zručností. Takto vytvorené papiere sú nereprodukovateľné, keďže výsledok je značne ovplyvnený náhodou. Poznáme napríklad liehové papiere, stláčané papiere, papiere vytvorené tlačiarenskými technikami...

Medzi tradičné zušľachtované papiere patria napríklad aj mramorované papiere - Ebru (Obr. 9) pochádzajúce z Turecka alebo ich japonská príbuzná technika Suminagashi. Olejové, gvašové alebo tušové farby sa kvapkajú na sliz z karagénanu, udržia sa na hladine, kde s nimi môže umelec hýbať za pomoci špeciálnych hrebeňov, čím docieli jedinečné farebné motívy, ktoré sa na papier otláčajú. Mramorovať sa v závislosti na použitých farbách dá na rôzne iné materiály, vrátane kože a textilu. [5] [6]

Obr. 9 Papier mramorovaný technikou ebru

Ďalšie z najrozšírenejších techník sú škrobové papiere (Obr. 10), kde sa na vhodný navlhčený papier nanáša hydrolyzovaný škrob zmiešaný s vodou riediteľnou farbou, akvarel alebo tempera. Do farebnej vrstvy sa následne rôznymi pomôckami vyškrabáva a vytláča vzor. Papier je nutné ešte vylisovať a ošetriť voskom, aby bol odolný voči vlhkosti. Aj zafixovaná škrobová vrstva je pomerne krehká, a tak papier nie je vhodný

na miesta periodicky namáhané ohybom, ako napríklad predsádka, hárok papiera z jednej strany prilepený na lepenku dosky a z druhej na knižný blok, najnamáhanejšiu časť knihy pri opakovanom otváraní a najčastejšie miesto pretrhu.

Obr. 10 Škrobový papier

3.2 Knihárske usne

„Na najstarších jednozložkových kódexoch sa používali hlavne usne kozie a jahňacie, na stredovekých väzbách to boli usne z vysokej zveri (jelene, srnca, daniele), tel'acie a hovädzie. Používali sa aj usne bravčové, konské a z mulíc. Dnešní umeleckí knihviazači používajú predovšetkým usne kozie a tel'acie, ale pracujú aj s tzv. reptiliami, teda usňami plazov, rýb a vtákov.“ [3]

Nie všetky vypracované zvieracie kože sú vhodné na knihárske použitie, preto sa stále spracúvajú prevažne ručne. To z nich robí jedni z najdrahších knihárskeho materiálov. Ich hlavnou výhodou je však nespochybniteľná výdrž a pocit istého luxusu.

3.3 Knihárske plátno

Tkaniny sa na obálke kníh hojne využívali už v gotických väzbách 14. a 15. storočia. Vtedy to boli honosné hodvábne brokáty a zamatové pokryvy zdobené zlatou a striebornou výšivkou a korálikmi. Slúžili ako podklad pre ďalšie kovové či slonovinové ornamente. Využívanie týchto materiálov máme zachytené na dobových maľbách, do dnešnej doby sa však zachovalo len malé množstvo pomerne poškodených exemplárov.

[17]

Knihárske plátno ako ho poznáme sa začalo používať neskôr za účelom zníženia ceny knižnej väzby. Obálky využívajúce usne a hodváb boli dostupné len bohatým

šľachticom. Obyčajné rezné bavlnené plátno bolo na rozdiel od nich lacnejšie, ale disponovalo lepšími užívateľskými vlastnosťami než zušľachtované papiere.

„Za ich vynálezcu sa považuje škótsky vydavateľ Archibald Leighton, ktorý v roku 1832 použil na pokryv kníh bavlnené plátno zvané Kaliko, [...] V strednej Európe sa knižárske plátna začali vyrábať okolo roku 1840 v Bambergu v Nemecku.“ [3]

Hoci pôvodne išlo o tkaninu v plátnovej väzbe, v dnešnej dobe sa druh použitej textilie môže líšiť v závislosti od požadovaného efektu. Je však potrebné, aby textil spĺňal dôležité podmienky – rozmerovú stabilitu, aby sa pri nanášaní na dosky nedeformoval; musí mať hustú dostavu a plošnú hmotnosť zaisťujúcu, aby z rubovej strany nepresakovalo lepidlo a nepresvitala lepenka.

Obr. 11 Knižárske plátno

Obr. 12 Žakárska knižárska tkanina

Najčastejšie sa vyrába z bavlny alebo ľanu, v dnešnej dobe aj z viskózy a polyesteru. Textil sa utká z rezných priadzí a následne sa v procese zušľachtovania nanáša z jednej strany farba a z druhej škrob, ktorý má zabráňovať presakovaniu lepidla a rozmerovo stabilizovať textil (Obr. 11).

Žakárske tkaniny sa buď podliepajú tenkým papierom alebo sa z jednej strany laminujú polyetylénovou fóliou, pôvodne tiež škrobom (Obr. 12).

V poslednej dobe sa v dielňach rozšírili zmývateľné fólie zo syntetických materiálov, ktoré majú na jednej strane vyrazenú štruktúru tkaniny (Obr. 13).

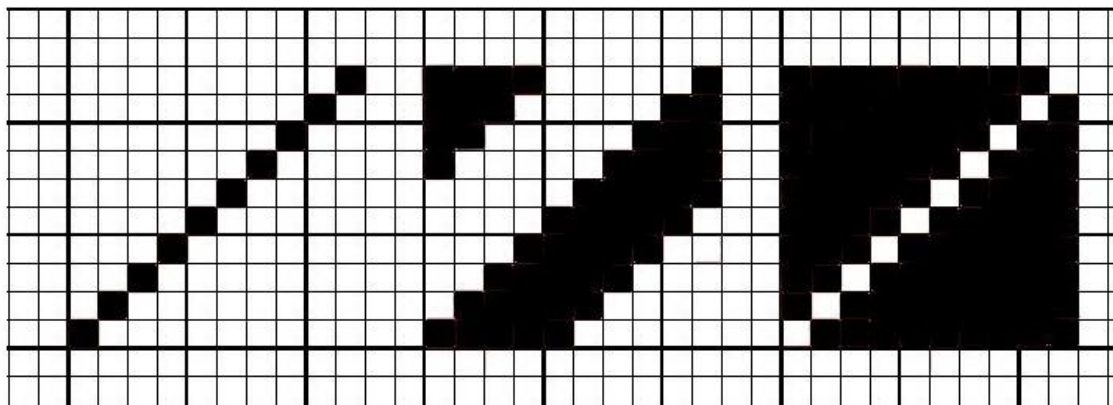
Obr. 13 Syntetická fólia

3.4 Žakárske tkaniny

Po výbere témy bolo nutné vybrať aj správnu textilnú technológiu na spracovanie hotového diela. Medzi potrebné spracovateľské vlastnosti knižného pokryvu patrí rozmerová stabilita a nepriepustnosť lepidla dosiahnutá či už dostavou alebo nátermi. Z týchto dôvodov bola tkanina ideálnou voľbou podkladu. Ako už bolo spomínané, prvé textilné pokryvy boli z bavlnenej tkaniny v plátrovej väzbe. Tá by sa dala použiť ako podklad pre sieťotlač a motív obálky by mohol byť celoplošný. Pokryv však musí mať dobrú odolnosť v odere a ohybe pri konštantnom otváraní knihy, a tak sa ako najvhodnejšia technológia výroby ukazuje byť žakárska tkanina.

Žakárske tkaniny majú podobne ako tkaniny s potlačou výrazné figurálne vzory. Bohatý vzor dosiahneme vhodnou kombináciou listových väzieb. Striedaním týchto väzieb sa môžu vytvárať najrozmanitejšie vzory vo veľkých mierkach. Keprové a atlasové väzby tvoria útkové, osnovné aj obojstranné efekty. Keper je väzba tvoriaca výrazné diagonály pravého alebo ľavého smeru. Zosilnený keper je odvodený od základného útkového kepru a vytvára sa pridávaním osnovných väzných bodov. Zosilnením sa strieda nerozširuje (Obr. 14). Atlas je väzba s rovnomerne rozloženými väznými bodmi, ktoré sa v základnej forme nedotýkajú. Postupné číslo nám udáva umiestnenie ďalšieho väzného bodu. Odvodeninou atlasu je zosilnený atlas, vytvára sa pridaním osnovných väzných bodov. Jedná sa o prechod medzi osnovným a útkovým

atlasom. V zosilnených atlasoch sa väzné body môžu dotýkať. Zosilnením sa strieda nerozširuje.

Obr. 14 Ukážka kepru v troch efektoch

Niektoré druhy tkanín majú viac útkov a jednu osnovu, iné naopak viac osnov a jeden útok. V prípade, že má tkanina viacero osnov aj viacero útkov, hovoríme o viacnásobnej tkanine. Zmienené konštrukcie tkanín nazývame väzobnými technikami.

3.5 Žakárske stroje

Pre realizáciu vzorovaných žakárskych tkanín je najdôležitejšie poznať veľkosť žakárskeho stroja. Žakársky mechanizmus ovláda každú niť osnovy zvlášť, kapacita žakárskeho stroja (počet platín) predstavuje stovky nití. Veľkosť vzoru je daný nie len počtom vzorových platín (veľkosťou raportu), ale tiež dostavami osnovy a útku. Výsledný dezén ovplyvní väzobné spracovanie a zvolené priadze.

Na zhotovenie práce bol použitý ihlový tkací stroj Somet s elektronickým žakárskym mechanizmom Stäubli. Ten má 1200 vzorových platín, čo je veľkosť raportu. Elektronický žakár na rozdiel od mechanického nepracuje s kartami, ale s informáciami predanými cez kontrolnú jednotku. Do nej sa nahrávajú súbory upravené v špeciálnom programe určenom na digitálne spracovanie dezénov pre žakárske tkaniny. Šírka tkacieho stroja je 140 cm, raport sa v šírke tkaniny opakuje 7x.

Vyššie spomínaný tkací stroj disponuje štvorfarebnou zámenou, ale pre výrobu jednoduchej žakárskej tkaniny (s jednou osnovou a jedným útkom) sa pre hladké hádzanie sa využije len jedna farba útku.

4. Hnutie Arts and Crafts

Od polovice 19. storočia sa v Spojenom kráľovstve objavujú kritiky vtedajšieho designu. Industrializácia síce zrýchľovala a zlacňovala výrobu, ale to podobne ako v súčasnosti na úkor kvality, či už užitej alebo estetickej. Poprední umelci, učitelia a nadšenci umenia sa snažili na tento problém poukázať a širokú spoločnosť vzdelávať prostredníctvom organizovania svetových výstav ako aj otváraním múzeí, kde boli vedľa seba vystavené originálne produkty z minulosti s dobrým designom a jeho priemyselné napodobeniny. Popritom vznikali rôzne odborné školy zamerané na design. Medzi významné publikácie patrí *Grammar of Ornament* od Owena Jonesa, kde poukazuje na historické súvislosti medzi ornamentmi a vplyvmi iných kultúr. Ďalšou významnou osobnosťou tohto obdobia bol sociálny filozof a historik umenia John Ruskin. Vo svojich dielach sa venoval aj umeniu, aj spoločenským a politickým témam. Odsudzoval priemysel a snažil sa obnoviť stredoveké cechy vo forme remeselných komúní. Môžeme u neho vidieť prvé myšlienky udržateľnosti a environmentálneho dopadu. Tieto komunity však neboli finančne sebestačné.

Hnutie Arts and Crafts ako také priamo ovplyvnilo neskoršiu secesiu, niektorí ho dokonca radia už do secesie, keďže sa mierne časovo prekrývajú. Čo sa týka témy, hnutie čerpá veľa inšpirácie zo stredoveku, najmä z gotiky a potom pravdaže z prírody. Znázornené môžeme často vidieť rastlinné ornamenty, vtáctvo a hmyz, bežné pre anglickú prírodu.. Dôležitým znakom hnutia bolo využitie tradičných remesiel a použitie lokálne získavaných materiálov. [12] [11]

To sú všetko znaky nachádzajúce sa aj v dielach Williama Morrisa, známeho predovšetkým pre svoje detailne prepracované tapety a poťahové textílie. Tie hoci nevytvárali pocit hĺbky priestoru, boli bohato zdobené organickými motívmi verne reprezentujúcimi pocit z prírody. Spojenie s prírodou sa v Morrisovej práci dá nájsť aj v jeho používaní prírodných farieb. Mnohé z jeho návrhov dezénov sú stále vo výrobe. [18] [19]

4.1 Lewis Carroll

Charles Lutwidge Dodgson narodený 27.1. 1832 sa vo svete preslávil písaním príbehov pre deti pod pseudonymom Lewis Carroll. Povoláním matematik väčšinu svojho života prežil na Oxfordskej univerzite. Vo svojom voľnom čase sa často stretával s významnými

umelcami svojej doby a orientoval sa na umeleckej scéne. Do ich kruhov ho priviedol primárne zápal pre fotografiu a hoci sa jej nevenoval profesionálne, je považovaný za priekopníka vo využívaní tejto technológie.

Inšpiráciou pre jeho najznámejšie knižné dielo boli tri malé dcéry dekana Henryho Liddella: Lorin, Edith a Alice. S tými často trávil čas, brával ich na výlety po okolí a rozprával im fantastické príbehy. Takto jedno popoludnie vznikol aj základ pre *Alicu v krajine zázrakov*, ktorá bola neskôr na žiadosť Alice spísaná a vydaná v knižnej podobe. V deji knihy je niekoľko paralel so životom autora a jeho zážitkami, ako so sestrami, tak aj s jeho vlastnými mladšími súrodencami.

Vzťah Charlesa a dievčat, predovšetkým Alice, je v dnešnej dobe predmetom diskusie medzi viacerými nadšencami jeho diela. Už v tej dobe sa objavili kontroverzné informácie o jeho správaní v ich spoločnosti. Ale ani Alice a jej rodina, ani sám Charles sa verejne nevyjadrili k týmto dohadom. V súčasnosti sa časť odborníkov zhoduje, že sa na tú dobu nejednalo o nevhodné správanie a bolo vo viktoriánskej spoločnosti bežné.

Diskusia sa odvíja od nadmerného množstva času, ktorý Charles, ako starý mládenec, strávil so sestrami Liddelovými počas ich ranného detstva. Následne sa našli mnohé fotografie sestier bez oblečenia. Vo viktoriánskom Anglicku sa nahé deti považovali za symbol nevinnosti a čistoty a tento typ fotografií bol veľmi populárny medzi profesionálnymi aj amatérskymi fotografmi. Na niektorých fotografiách je však jasne vidieť nevôľu dievčat sa fotiť. Ďalším faktom podporujúcim zvedavosť odborníkov je strata niekoľkých Charlesových denníkov a vytrhnutie strán z obdobia, kedy sa často s dievčatami vídaval. Niektorí veria, že informácie zničila jeho rodina, aby ochránili svoje dobré meno, z iných písomných zdrojov sa však tieto dohady zdajú byť nepravdepodobné. [9][10]

4.2 Knižná predloha

Keď som začala uvažovať o spracovaní autorskej obálky, chcela som, aby bola knižná predloha spoločensky hodnotná a uznávaná a zároveň dosť známa a populárna, aby oslovila široké spektrum ľudí. Nakoniec som sa rozhodla pre knihu od britského autora Lewisa Carrolla *Alica v krajine zázrakov*.

Príbeh pôvodne vydaný v roku 1865 sa stal obľúbenou klasikou detí po celom svete a aj po takmer 160 rokoch uchvacuje čitateľov svojím jedinečným dejom. Celá skladba tohto diela vrátane deja, postáv a tempa je stavaná tak, aby zaujala čitateľa každej

vekovej kategórie a kultúry. V dobe svojho vydania sa jednalo o výnimočné dielo, *Alica* je prvou ženskou hlavnou hrdinkou v detskej knižke. Dej zachytáva obdobie medzi detstvom a dospelosťou, kedy si človek začína uvedomovať základy logického myslenia, avšak hranice medzi realitou a predstavami sú stále hmlisté. Príbeh obsahuje niekoľko scén, kde Carroll skúma hranice a obmedzenia logiky a matematiky, a to prostredníctvom hlavolamov určených primárne pre dospelých čitateľov jeho knihy. [20]

Ja osobne som príbeh prečítala už niekoľkokrát v rôznych jazykoch a zakaždým sa nájde element, ktorý ma prekvapí, hoci je mi hlavná dejová línia dobre známa. Toto je podľa môjho názoru vďaka jedinečnej kombinácii snových elementov a Aliciných reakcií, ktoré sa niekedy zhodujú s realitou krajiny zázrakov a niekedy akoby čiastočne precítala zo sna a zas sa riadia logikou a pravidlami reality. Podporuje to aj záver knihy, kedy čitateľovi nie je jasné, či sa *Alica* naozaj do krajiny zázrakov vydala alebo sa jej celé dobrodružstvo len snívalo.

Knižné vydanie, s ktorým som pracovala, bolo prvýkrát vydané Alma Classics v roku 2015 pri príležitosti 150. výročia vydania originálu. Kniha obsahuje *Alenu v krajine zázrakov* a *Alenu v ríši za zrkadlom* s ilustráciami Johna Tenniela a *Alenine dobrodružstvá pod zemou*, pôvodný rukopis Lewisa Carrolla aj s autorovými ilustráciami, po dopísaní ktorého neskôr vznikla *Alenka v krajine zázrakov* ako ju poznáme dnes.

5. Realizácia

V praktickej časti bakalárskej práce som sa zaoberala návrhom a zhotovením autorského knižného prebalu pre klasiku *Alica v krajine zázrakov* obľúbenú deťmi aj dospelými po celom svete.

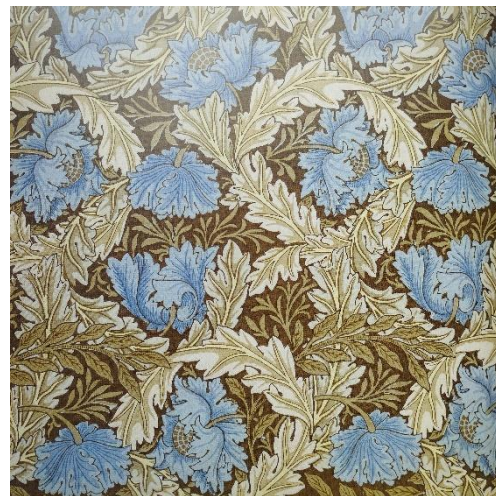
„*Obi dve Alice nie sú knihy pre deti, sú to jediné knihy, v ktorých sa zas stávame deťmi.*“
- Virginia Woolf (1974, str. 82)

5.1 Inšpirácia

Prvým krokom bolo pravdaže preštudovanie inšpirácie opísanej v kapitole 4., počas čítania knihy som si robila poznámky o všetkých scénach, ktoré ma ako čitateľa zaujali. Tie som následne spracovala do akvarelových malieb vhodných do knihy ako ilustrácie, prípadne na papierový prebal knihy, nie však na spracovanie v žakárskej tkanine (Príloha č. 1).

Následne som si z nich vybrala základné motívy, ku ktorým ma prirodzene tiahlo. Biele ruže, ktoré museli sluhovia srdcovej kráľovnej prefarbiť na červeno, pretože zasadili nesprávny druh kríka a karty reprezentujúce srdcovú kráľovnú a celý jej dvor. Jedná sa o postavy, pri ktorých si nie sme úplne istí ich podobou. Podobne ako Alica, ktorá s nimi na začiatku komunikuje ako s rovnocennými živými bytosťami, ale pri nezhode na konci príbehu zvolá „Aj tak ste len balíčkom kariet!“

Po výbere centrálného motívu som sa obrátila na knihy od Elizabeth Wilhide – *Pattern design a The complete pattern directory*, kde som vyhľadala dezény pochádzajúce z obdobia hnutia Arts and crafts a hľadala medzi nimi opakujúci sa štýl a rytmus (Obr. 15 a 16). [12] [13]

Obr. 15 *Seaweed*, John Henry Dearle, Obr. 16 *Wreath*, William Morris, str. 134 [12]
str. 88 [12]

5.2 Parametre tkaniny a veľkosť vzoru

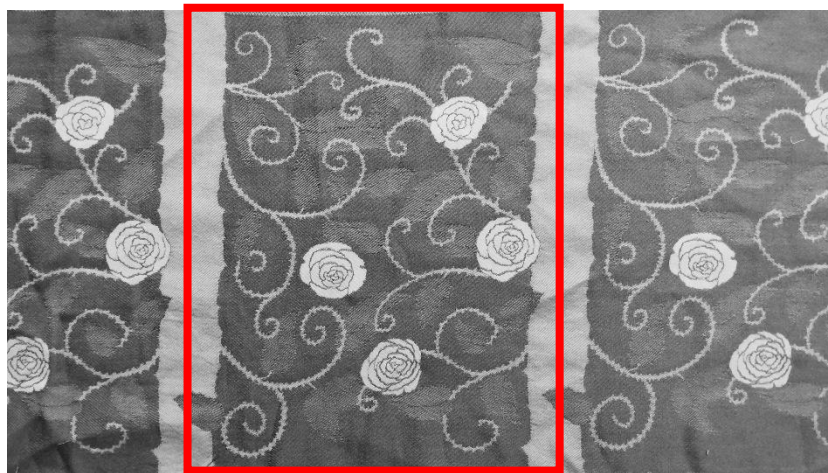
Dôležitým faktorom pre návrh motívu sú technické parametre, ktorými disponuje žakársky stroj a parametre, ktoré musí tkanina spĺňať, aby bola vhodná na použitie na knižnú obálku. Základom tkaniny sú použité priadze. Aby bol hotový výrobok schopný správne prijať lepidlo, musia byť z celulóзовých vlákien. Z tohto dôvodu som pre realizáciu použila do osnovy aj do útku bavlnenú priadzu.

Druhou dôležitou podmienkou bola plošná hmotnosť textílie, ktorá nemala prekročiť 180 g/m² už s povrchovou úpravou zabraňujúcou pretečeniu lepidla. Niektoré tkaniny túto povrchovú úpravu nevyžadujú, záleží na kvalite bavlny, dostave a druhu

použitého lepidla. Navrhovaná tkanina má osnovu s jemnosťou 10 tex a dostavu 58 nití/cm. Pre útok som zvolila dostavu 50 nití/cm a jemnosť 10 tex.

Ihlový tkací stroj Somet má síce šírku 140 cm, ale len polovica osnovy je biela. Druhá polovica je pestro snovaná do odtieňov modrej a béžovej. Pre vytvorenie tejto práce bola primárne použitá časť tkaniny s bielou osnovou. Elektronický žakársky stroj Stäubli disponuje 1200 vzorovými platinami. Vďaka týmto parametrom sa na stroji jeden motív raportuje 7x v šírke tkaniny, čo nie je dostačujúca veľkosť na obalenie celej knihy. Tá má obvod 33 cm, počítajúc s rezervou na pokrytie lepenkových dosiek hrúbky 3 mm a prídavkov na začistenie okrajov. Výška knihy je presných 20 cm s prídavkami 24 cm.

Najprv som uvažovala o tom, že by som obálku navrhla tak, aby osnova išla kolmo a nie pozdĺž chrbtu knihy, ako je písané v knihárskych skriptách. Po konzultácii som však tento návrh zavrhla. Vyššie napätie nití v osnove by mohlo spôsobiť, že by sa kniha samovoľne otvárala, prípadne by sa dosky tvarovo deformovali pod konštantným napätím. Z tohto dôvodu som pri navrhovaní musela počítať s opakovaním a navrhnuť vzor tak, aby bolo opakovanie nenápadné. (Obr. 17)

Obr. 17 Strieda vyznačená červenou

5.3 Návrhy

Po zvážení všetkých podnetov a podmienok som vytvorila dva finálne návrhy. Karty rozsypané na podklade (Obr. 18) boli vytvorené pomocou papierovej makety zaisťujúcej nekonečnú nadväznosť vzoru po celej ploche tkaniny. Tento dezén, hoci vychádza z knihy, je možné použiť aj na iné textilné účely.

Obr. 18 Papierový návrh - Karty

Druhý návrh štylizujúci krík ruže (Obr. 19) som navrhla tak, aby dával zmysel len ako obálka. Strieda začína a končí stonkou ružového kríka pozdĺžne pretínajúcou plochu dezénu. Tá bude umiestnená na chrbte knihy tak, aby vizuálne oddeľovala chrbát od dosiek. Medzi polovicami stonky sa krúčia a pretínajú ostnaté úponky s listami a ružami. Po umiestnení hotovej tkaniny na obálku bude vidno časť opakujúceho sa motívu, toto je však pri zatvorenej knihe takmer nebadateľné.

Obr. 19 Akvarelový návrh – Ruže

Rozhodla som sa, že budem primárne spracovávať návrh s ružami, keďže viac spĺňa podmienku inšpirovania sa štýlom tvorby z hnutia Arts and Crafts.

6. Spracovanie návrhu

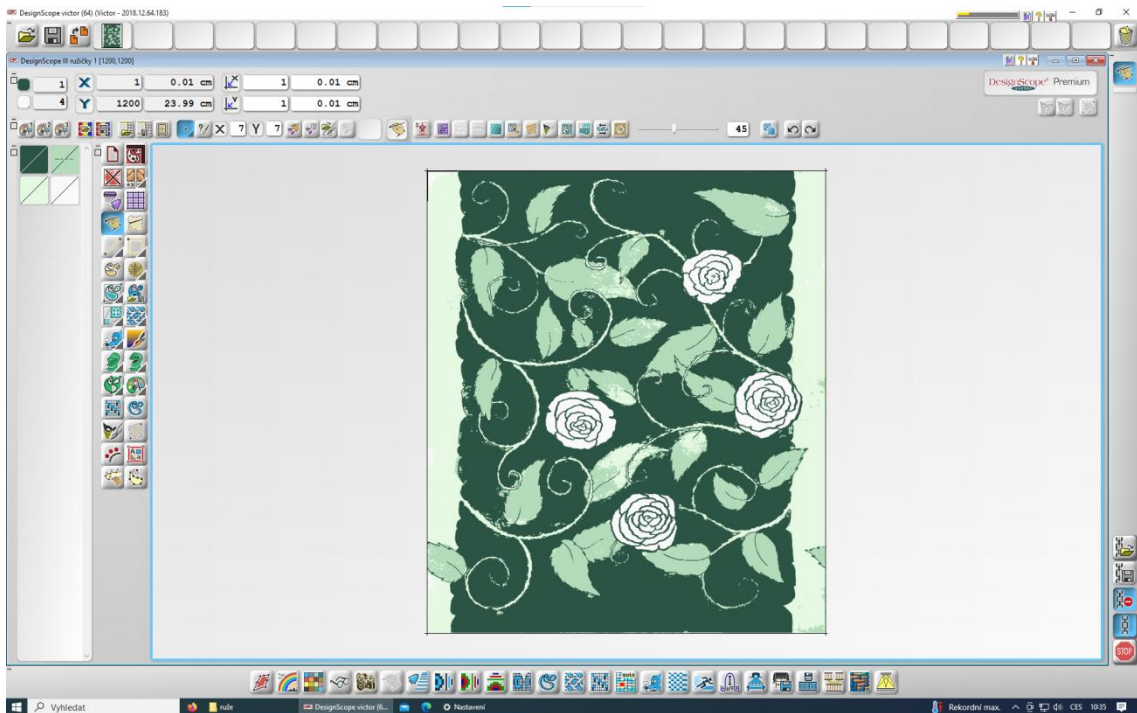
Všetky motívy v tejto práci boli najprv navrhnuté na papieri, naskenované a následne upravené v programe DesignScope victor. Program umožňuje jednoduché spracovanie rastrového obrázku. Po nastavení technických parametrov stroja sa eliminujú prebytočné technické farby. Tie sa ďalej manuálne vyčistia pomocou nástroja Maľovanie (Obr. 20). Následne sa každá technická farba nahradí väzbou. V tejto práci boli primárne využité atlasy a kepry s veľkosťou striedy 10x10 alebo 12x12 nití. Návrhár vyberá väzby tak, aby harmonicky prepojal výtvarné a technické spracovanie dezénu. Následne je nutné skontrolovať kontúry vzorov a podľa potreby ich upraviť, aby sa nedeformovali. Nakoniec sa súbor uloží v digitálnej podobe, dodajú sa mu strojové dáta a vloží sa do počítača, ktorý je súčasťou záčrského stroja.

6.1 Spracovanie návrhu Ruže

Hotový návrh namaľovaný akvarelom som naskenovala v rozlíšení 300dpi a otvorila v programe DesignScope victor. Prvým krokom bolo nastavenie parametrov, motív má 24x20 cm. Osnova má dostavu 58 nití/cm do útoku som nastavila dostavu 50 nití/cm.

Počet technických farieb som znížila na štyri, v neskorších návrhoch som pridala piatu a následne som sa pustila do vyčistenia dezénu. Technické farby som si zvolila v odtieňoch zelenej, aby pripomínali výzor hotového vytkaného dezénu s kombináciou bielej osnovy a zeleného útku.

Nerovnomerné plochy v akvareli spôsobili, že sa po dezéne objavovali menšie zhluky bodov v nesprávnych farbách. Tenké linky čiernou fixkou zanikli a úponky ruží sa v niektorých miestach úplne stratili. V prvom kroku som sa sústredila na vyčistenie ruží, keďže sú dominantou vzoru. Dala som si záležať aby boli čisté a jednoducho rozoznateľné. Ostatné elementy som doladila neskôr, aby podporovali jednotlivé kvety (Obr. 15).

Obr. 20 Čistenie vzoru v EAT

Po tom, ako som celý dezén previedla do technických farieb (Obr. 21), som sa rozhodla doplniť ešte jednu, piatu farbu a rozdeliť jednotlivé listy na polovicu tak, aby neskôr pridaná keprová väzba imitovala prirodzené žilkovanie na listoch (Obr. 22).

Obr. 21 Vyčistený dezén

Obr. 22 Dezén s piatimi farbami

Po pripravení týchto dvoch variant som začala nahrádzať jednotlivé technické farby za konkrétne väzby. Vedela som, že ruže musia byť v osnovnom efekte (biela osnova)

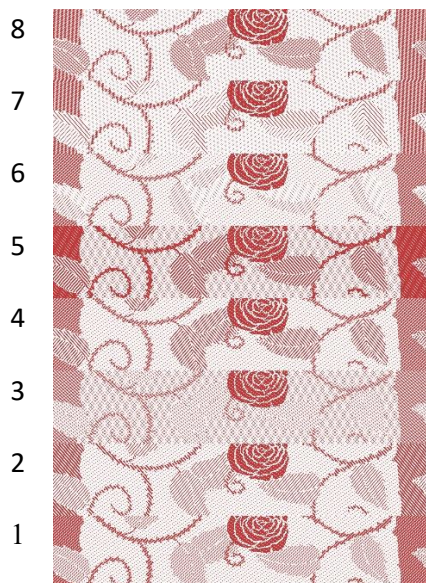
ideálne vo väzbe atlas, aby som v nich minimalizovala zelené útkové väzné body pri použití zeleného útku. Naopak v pozadí, ktoré je zelené, musí prevažovať útok (Obr. 23).

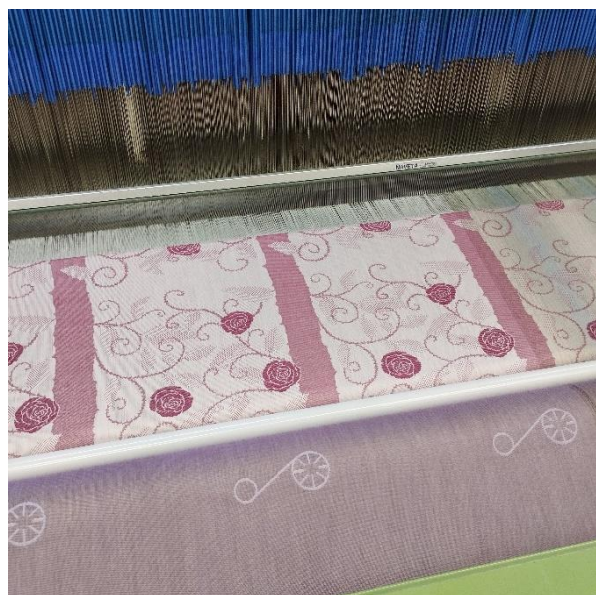
Obr. 23 Technické farby nahradené väzbami

6.2 Tkanie skúšok návrhu Ruže

Vyskúšala som niekoľko variantov s rôznymi kombináciami väzieb, ale keďže som sa nevedela rozhodnúť, ktoré budú v textilnom prevedení vyzerat' najlepšie, nastal čas na tkanie skúšok. Zo všetkých ôsmych variantov som spravila výrez, ktorý obsahoval časť z každého elementu a vytvorila zvlášť súbor (Obr. 24), ktorý sme následne utkali, výsledok skúšky nesie označenie Vzorka 1.

Obr. 24 Väzby na skúšku

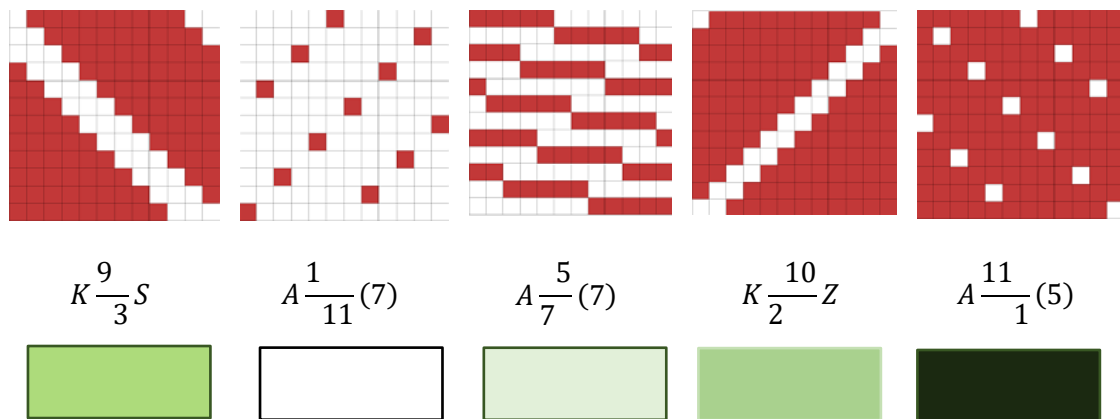

Obr. 25 Tkanie červeného návrhu ruže

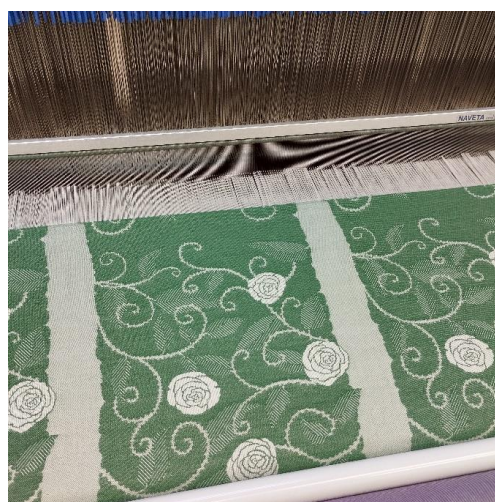
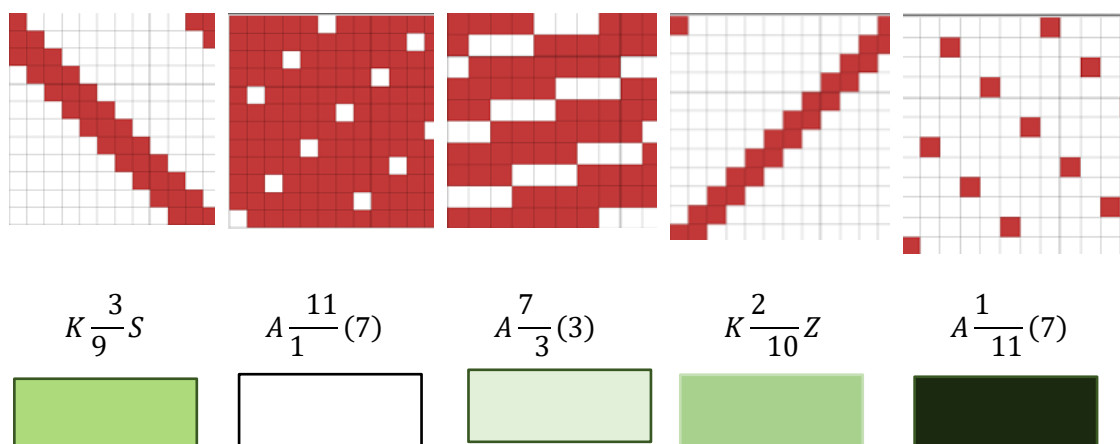
Po vyhodnotení skúšky bolo očividné, že pre dosiahnutie najlepšej čitateľnosti ruží bolo nutné na ich vytkanie použiť osnovný atlas a pre najintenzívnejší kontrast v pozadí atlas útkový. Listy z pozadia vystupovali najlepšie, keď boli vytkané zosilneným keprom. Rozdelenie stredovou líniou na pravý a ľavý smer ich ozvláštnilo. Najviac sa mi pozdávali varianty väzieb číslo 1, 5 a 7 (Obr. 24). Z nich som utkala vzorky v plnej veľkosti.

Variantu číslo 7 som utkala aj s väzbami v negatíve. Prehodila som osnovné a útkové efekty a vymenila zelenú priadzu v útku za červenú a tak boli teraz ruže výrazne červené oproti bielu pozadiu (Obr. 25) (Vzorka 5 a 6). Ani jedna kombinácia však nebola vyhovujúca. V prvom variante zanikali listy do pozadia, ale ostatné úponky boli jasne vidieť na rozdiel od variantu číslo 7. V návrhu 5 som zo zaujímavosti skúsila do pozadia vložiť krížový kepr, ten síce dodával zaujímavú štruktúru, ale výrazne znižoval kontrast.

A preto som sa rozhodla pripraviť finálnu verziu s väzbami nakombinovanými z rôznych vzoriek. Konečnú verziu tkaniny som utkala v dvoch variantoch. Tmavočervenú s pôvodnými väzbami z variantu 7 v negatíve. V útku bola použitá červená 100% bavlnená priadza jemnosti 10 tex. (Obal 1)

A prvotný zelený variant s upravenými väzbami. V útku bola použitá 100% bavlnená priadza jemnosti 10 tex (Obr. 26) (Vzorka 2) (Obal 2).

Obr. 26 Tkanie pôvodného návrhu ruže

6.2 Tkanie titulu knihy na chrbát

Priestor na chrbte knihy tradične slúži na jednoduchú a rýchlu identifikáciu kníh na policiach. Pôvodne som uvažovala nad tým, že ho nechám bez detailov keďže umelecky spracované obaly nemusia striktne obsahovať meno autora a názov diela. Ale po utkaní skúšok a zhotovení prvého skúšobného obalu, ako som opísala v kapitole 7, som sa rozhodla priestor vyplniť názvom diela. Prvotným nápadom bolo využiť razbu názvu zlatou termofóliou, ktorá by ladila so zlatými kovorožkami. Využitie fólie som však nemala možnosť dopredu vyskúšať a nie všetky textilné materiály sú schopné ju prijať. Okrem toho veľkosť a štýl písma by sa odvíjali čisto od aktuálne dostupných razidiel. Nakoniec som sa rozhodla text zakomponovať do tkaniny, meno autora som vynechala a názov som skrátila tak, aby bolo možné všetky písmená čitateľne vytkať.

Obr. 27 Vyčistený nadpis vložený do pôvodného návrhu

Mojim prvým krokom bol návrh nadpisu na papieri, ten som potom skopírovala a v EAT orezala na veľkosť chrbátika s dostavami nastavenými rovnako ako v pôvodnom obale. Po zredukovaní farieb na dve som celý nápis vyčistila a nastavila som farby zhodujúce sa s farbami na obale. Pozadie písma má zhodnú technickú farbu ako ružový krík a písmo je vytkané rovnakým útkovým atlasom ako plocha pozadia (Obr. 27).

Po utkaní som sa rozhodla, že k finálnemu spracovaniu knihy použijem pôvodný zelený návrh s nadpisom, hoci vytkané písmenká spôsobujú menšie vlnenie v tkanine (Vzorka 3).

6.4 Spracovanie návrhu do celoplošného vzoru

Zo zaujímavosti som sa rozhodla ešte prepracovať vzor do variantu bez výrazného vertikálneho členenia stonky. Vychádzala som z dezénu na obrázku 17, všetky parametre ostali rovnaké. Z toho som v Maľovaní software firmy EAT vymazala stonku a s pomocou funkcie nožničiek rovnomerne nakopírovala ruže po celej ploche. Tie som následne doplnila o listy a nakoniec som všetky motívy prepojila pomocou úponkov. Počas práce som svoj postup kontrolovala v raporte, aby som sa uistila, že nevytvára nežiaduce pruhy či „dlaždice“ (Obr. 28). Technické farby som nahradila rovnakými väzbami ako v pôvodnom návrhu na obrázku 29. Pri tkaní som použila tú istú zelenú 100% bavlnenú priadzu jemnosti 10 tex (Zvorka 4).

Obr. 28 Upravený vzor v raporte

Obr.29 Detail na väzby

Z hotovej utkanej textílie by sa dal tiež urobiť obal na knihu, ale bez miesta na chrbte na text. Ďalej by sa dala použiť na ušitie textilného vrecúška alebo obalenie ochranného lepenkového puzdra tak, aby ladilo so samotnou knihou, keďže limitované edície kníh niekedy ponúkajú obaly zaisťujúce zvýšenú ochranu kníh pri preprave.

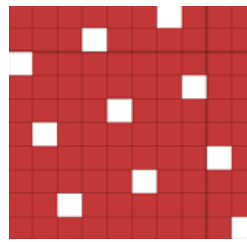
6.5 Spracovanie návrhu Karty

Keďže som mala všetky varianty návrhu s ružami pripravené na finálne spracovanie pomerne skoro a po knihárskych skúškach som už len čakala, kedy sa mi naskytne príležitosť dokončiť knihu v knihárskom ateliéri, medzitým som dopracovala aj druhý návrh s hracími kartami.

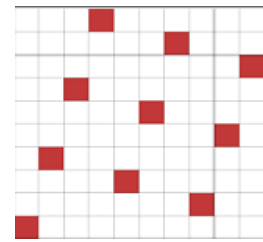
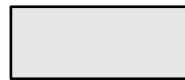
Naskenovaný návrh som vložila do EAT a nastavila rovnaké parametre. Keďže sa jedná o čiernobiely motív v linke, technické farby som znížila na dve. Vďaka veľkému kontrastu medzi farbami bol návrh po prevedení do EAT pomerne čistý. Po zostrení niektorých liniek som nastavila desaťväzný osnovný atlas do pozadia a desaťväzný útkový atlas do liniek (Obr. 30). Farebné varianty sú vo vzorkovníku pod označením Vzorka 7, 8, 9 a 10. (Obal 3)

Obr. 30 Vyčistený návrh

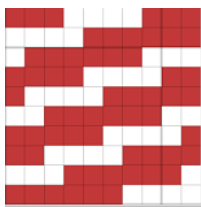
$$A \frac{9}{1}(3)$$

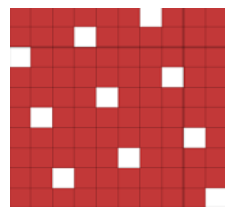
$$A \frac{1}{9}(7)$$

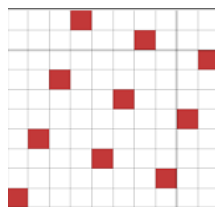
Tento minimalistický návrh som sa rozhodla ešte viac prepracovať a nabudiť dojem trojrozmernej hĺby karát tým, že jednotlivé karty vytieňujem vložением viacerých väzieb. Do návrhu som vložila ďalších päť technických farieb. Po niekoľkých pokusoch, kedy som skontrolovala jednotlivé odtiene tak, aby nevytvárali po zraportovaní pruhy alebo zhluky, som vybrala variant (Obr. 31), ktorý som nakoniec aj tkala (Obr. 32). (Vzorka 11 a 12) (Obal 4)

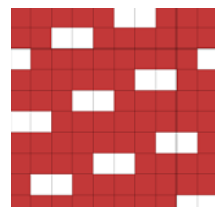
$$A \frac{6}{4}(3)$$

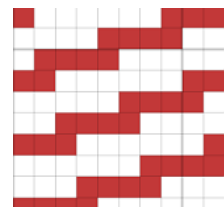
$$A \frac{9}{1}(3)$$

$$A \frac{1}{9}(7)$$

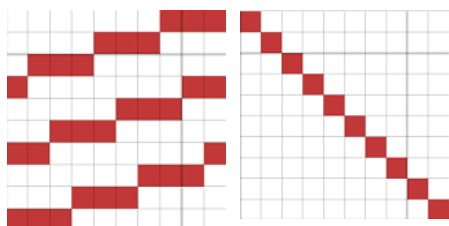

$$A \frac{8}{2}(3)$$

$$A \frac{4}{6}(3)$$

$$A \frac{3}{7}(3)$$

$$K \frac{1}{9}S$$

Obr. 31 Návrh na tieňované karty

Obr. 32 Tkanie tieňovaných karát

Počas tkania som narazila na problém so správnym výberom jemnosti útku. Prvá priadza mala jemnosť 16 tex. Bola nerovnomerná, v stroji sa trhala, motív bol akoby rozostrený a menej čistý. Tento útok som nahradila o iný 100% bavlnený s podobným odtieňom modrej o jemnosti 12 tex. V spodnej časti vzorky je použitý nevhodný útok s jemnosťou 16 tex (Obr. 33).

Obr. 33 Rozdiel medzi útkom jemnosti 16 tex (naspodku) a 12 tex

7. Zhotovenie knihy

Tradičná tvorba knihy začína už pri skladaní zložiek a šití knižného bloku, avšak ten som už mala pripravený, a tak mi zostávalo už len zhotoviť obal a zavesiť doň blok. Tento proces musí byť vykonaný rýchlo a presne, keďže papier je krehký počas manipulácie za vlhka.

7.1 Knihárske skúšky

Najdôležitejšou informáciou, ktorú som potrebovala zistiť bolo, či bude textília schopná zabrániť presiaknutiu lepidla bez predchádzajúcich úprav, ktorých prevedenie by bolo problematické.

Na skúšku som si pripravila papierovú lepenku s hrúbkou 3mm, vypratú a vykalandrovanú tkaninu a polyvinilacetátové disperzné lepidlo na drevo, ktoré je vhodné len na skúšky, lebo môže spôsobiť žltnutie papiera.

Prvým krokom bolo presné zmeranie potrebných parametrov z knihy. Výšku knižného bloku + 3 mm na každú stranu, aby dosky prečnievali. Šírku knižného bloku - 3 mm, tento rozmer v sebe zahŕňa prečnievanie dosiek na prednej hrane knihy a 7 mm medzeru pri chrbte umožňujúcej otvorenie knihy. Hrúbku bloku -1 mm, aby po zlisovaní chrbátik neprečnieval nad dosky. Výsledné čísla som preniesla na lepenku a jednotlivé kusy obalu z nej vyrezala.

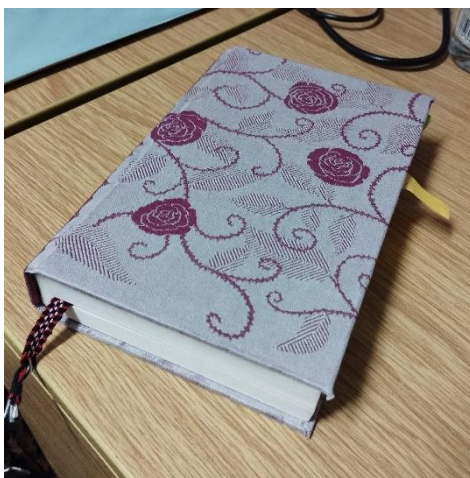
Následne som si na kancelársky papier nakreslila rovnú čiaru a do jej stredu položila kus lepenky patriacej na chrbát knihy, obkreslila ju a z jej strán odmerala po 7 mm, na tieto body som priložila a obkreslila prednú a zadnú dosku knihy.

Po týchto prípravách som sa uistila, že mám lepidlo a knihársku kosť po ruke, naniesla lepidlo na papier do rámiku znázorňujúceho chrbátik a prilepila časť lepenky na jej miesto. Rýchlo predtým, než lepidlo zaschne, som zobrala knihársku kosť a zahladila hrany a prípadné zvlnenie papiera. Postup som opakovala na oboch doskách. Následne som naniesla lepidlo na prečnievajúce kusy papiera hore a dole a zahla ich dovnútra. Takto prichystané dosky som zaťažila a nechala zaschnúť, kým som si pripravila kus testovanej tkaniny, tá sa bez akejkoľvek povrchovej úpravy po okrajoch párala.

Vystrihnutú vyžehlenú tkaninu som prestrela na rovnú plochu. Zaschnuté lepenky zlepené papierom som vyskúšala nasadiť na knihu aby som sa uistila, že moje výpočty

boli správne a obálka na knihu sedí. Keď som sa uistila, že je všetko v poriadku, naniesla som tenkú, rovnomernú vrstvu lepidla na kus lepenky patriacej na chrbátik a opatrne priložila dosky na textíliu. Keďže tento druh lepidla schne rýchlo, musela som si dať pozor, aby som sa trafila chrbátikom dosiek presne do stredu vytkanej stonky na tkanine, lebo posunutie, prípadne odlepenie, už nie je možné. Keď bola celá plocha chrbátika v kontakte s tkaninou, celý obal som otočila na druhú stranu a knihárskou kosťou uhladila akékoľvek nerovnosti či bubliny. Zvýšenú pozornosť som venovala hranám a priestoru medzi chrbátikom a doskami. Keď som bola s výsledkom spokojná, odklopila som jednu stranu textílie od dosky a naniesla lepidlo. Niekoľkokrát som sa uistila, že som naniesla dostatok lepidla aj k spoju pri chrbátiku aj k okrajom lepenky. Celá vrstva lepidla musí schnúť naraz, inak hrozí vznik bublín a neprilepených častí. Následne som textilný povrch pomaly spúšťala na lepenku, začínajúc od chrbátika a zároveň knihárskou kosťou vytlačala prípadné bubliny. Po uhladení celej lepenej plochy som rovnaký postup zopakovala aj na druhej strane. Poslednýkrát som zahladila hrany a drážky a celý prebal otočila textilom dole.

Nasledujúcim krokom je zahnutie textilu dovnútra. Vždy sa najprv zahne vrchný a spodný okraj pre celkový uhladenejší dojem. Tentokrát sa lepidlo nenanáša na lepenku, ale na textil, takže som musela pracovať veľmi rýchlo a opatrne, keďže táto textília predtým nebola nijako upravená. Po nanosení lepidla som knihárskou kosťou zahladila hranu a zapracovala rohy na oboch stranách. Tento proces som zopakovala ako na spodnej hrane, tak aj na obidvoch bočných stranách. Prebal som následne nechala cez noc zaťažený na rovnom podklade.

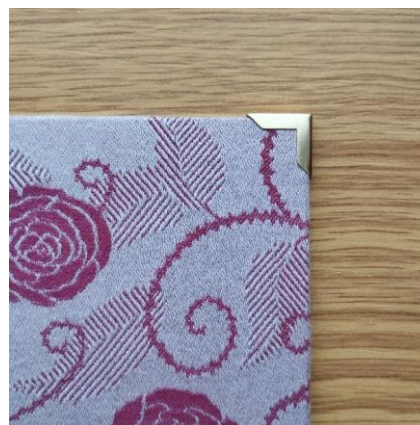

Obr. 34 Skúšobný obal

Nasledujúci deň som si všimla hneď niekoľko vecí (Obr. 34) (Obal 1). Zatiaľ čo sa s neupravenou tkaninou dobre pracovalo, bola poddajná a ľahko sa tvarovala cez okraje, jej odolnosť voči presakovaniu nebola ideálna. Na veľkých plochách bolo všetko v poriadku, problém nastával pri hranách a ryhách, kde kvôli väčšiemu namáhaniu pri spracovaní na miestach presiaklo lepidlo. Druhým závažnejším problémom bolo páranie, ktoré sa prejavilo na rohoch obalu a tvorilo neestetické chumáčiky (Obr. 35). Keďže som si nebola istá mojou schopnosťou zreprodukovať základnú úpravu knihárskych textílií, tento problém som vyriešila nákupom kovorožiek, kovových komponentov určených na ochranu a dozdobenie hrán kníh, v tomto prípade však slúžili aj na zabránenie ďalšieho párania sa textílie (Obr. 36).

Obr. 35 Párajúce sa rohy

Obr. 36 Aplikované kovorožky

Na začistenie vzorových obalov vnútra som použila obyčajný tvrdý papier plošnej hmotnosti 160 g/m. Na výrobu vzorových obalov som použila pôvodnú zelenú textíliu (Obal 2), pôvodnú červenú tkaninu s ružičkami (Obal 1), červený dezén s kartami v linke (Obal 3) a modrý dezén s tieňovanými kartami (Obal 4) (Obr. 37).

Obr. 37 Vzorové obaly

Všetky ostatné vytvorené dezény som zviazala do vzorkovnice. Pripravené vystrihnuté vzorky som upravila zmesou na škrobenie, tú som pripravila z lyžice pšeničného škrobu na liter vody a trochy boraxu. Po vyschnutí som vzorky začistila na overlocku a upevnila do vzorkovnice.

7.2 Knihárska textília

Po predchádzajúcej skúške bolo jasné, že úprava tkaniny je nevyhnutná. Keďže na väčšinu knižných diel sa používa knihárska useň, prípadne knihárske plátno v bežne dostupných odtieňoch, úprava vlastnej textílie nie je rozšírená.

Pri hľadaní informácií som natrafila na dva hlavné druhy úpravy tkaniny, ktoré človek vie zreprodukovat' doma, nebudem sa teda zaoberat' laminovaním umelohmotnou fóliou.

V prvej z možností sa textília natrie škrobovou pastou riedenou vodou a následne sa na ňu priloží tenký pevný papier ideálne japonský papier washi, bežne využívaný na rôzne úkony v knihárskej praxi. Toto sa prevádza na sklenenej tabuli, na ktorej sa textília nechá úplne zaschnúť a hotový produkt sa z tabule zreže.

Druhý spôsob je v priemyselnej výrobe menej častý a zahŕňa napustenie tkaniny z oboch strán spevňujúcim materiálom, a to buď škrobom, methylcelulózou alebo kombináciou škrobu a akrylového média. Škrob a methylcelulóza neovplyvnia omak pôvodnej tkaniny tak výrazne, ale aj po zaschnutí sa pri kontakte s vodou zaktivujú. Rozhodla som sa pre kombináciu škrobu a akrylového média, keďže tento variant umožňuje aj využitie teplom aktivovanej zlatej fólie, nad ktorej využitím som uvažovala.

[14][15]

7.3 Príprava knihárskej textílie

Mojím prvým krokom bolo pripravenie škrobovej pasty, ktorá sa varí vo vodnom kúpeli. Do hrnca som pridala 60 ml pšeničného škrobu a 240 ml vody, škrob som rozmiešala a nechala odstáť (Obr. 38). Zatiaľ som vriacou vodou vydezinfikovala zaváraninový pohár, ktorý bude slúžiť na úschovu hotovej pasty. Zmes som za stáleho miešania priviedla tesne pod bod varu, kde som ju udržiavala po dobu desiatich minút. Potom som zmes odstavila a miešala ďalších päť minút pred tým, než som ju premiestnila do pohára a nechala vychladnúť (Obr. 39).

[16]

Obr. 38 Varenie škrobovej pasty

Obr. 39 Hotová škrobová pasta

Po vychladnutí pasta nabrala konzistenciu krupicovej kaše, z tohto dôvodu som ju pred zmiešaním s akrylovým médiom najprv niekoľkokrát pretlačila cez kovové sitko, aby som sa zbavila prípadných hrudiek. Keďže sa mi zdala stále pomerne hustá, rozriedila som ju vodou. Takto pripravenú pastu som potom zmiešala v pomere jedna ku jednej s bezfarebným lesklým akrylovým médiom značky *Renesans*.

Z vypratej a vyžehlenej tkaniny som vystrihla požadovanú veľkosť a pripravila ju na silikónovú podložku. Pasta sa nanáša čo najväčším štetcom najprv na zadnú stranu textílie (Obr. 40). Táto strana bude pri schnutí položená na silikónovej podložke a na jej povrchu sa vytvorí nevzhľadný súvislý film. Po nasýtení zadnej strany som tkaninu otočila a proces zopakovala na druhej strane. Keďže bude po zaschnutí vrstva zafixovaná, dávala som si výnimočný pozor, aby sa mi do nej nezalepili nežiaduce nitky alebo iné nečistoty. Textíliu som nechala cez noc zaschnúť (Obr. 41).

Obr. 40 Nanášanie pasty

Obr. 41 Hotová knihárska textília

Po oddelení od silikónovej podložky som si všimla výrazného zhoršenia omaku a zvýšenia tuhosti, ktorá by mohla spôsobiť komplikácie pri nalepovaní textílie na dosky. Ďalšou zmenou bola mierna zmena farebných odtieňov. Aby som textíliu mohla objektívne zhodnotiť, rozhodla som sa vytvoriť ďalší skúšobný obal podľa rovnakého postupu, ako opisujem v kapitole 7.1. (Knihárske skúšky).

Upravená knihárska textília bola podľa mojich očakávaní náročnejšia na spracovanie v ohybe, na hranách a v ryhe pri chrbátniku. Musela som vyvinúť viac sily, aby ju lepidlo bolo schopné udržať na mieste. Na druhú stranu som nebadala žiadne presakovanie lepidla a tkanina sa v mieste rezov nepárala. Obal knihy sa o poznanie ťažšie otvára. (Obal 2)

Všetky nasledujúce vzorky tkanín som pred knihárskym použitím upravila vyššie opísaným spôsobom s rozdielom, že som do škrobu pridala viac vody, aby výsledná textília nebola až taká tuhá.

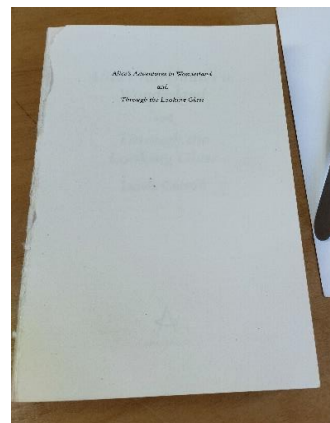
7.4 Finálne zostavenie knihy

Posledné kroky vo výrobe knihy som robila v knihárskom ateliéri. Na zhotovenie som použila zelenú tkaninu s nadpisom z obrázku 27 upravenú podľa postupu opísaného v kapitole 7.3 a knihu *Alice's adventures in wonderland and Through the looking glass* [8] (Obr. 42).

Mojím prvým krokom bolo opatrné oddelenie pôvodnej papierovej obálky od lepeného knižného bloku bez jeho poškodenia. Toto konkrétne papierové vydanie je celolepené bez šitia, čo znamená, že je veľmi krehké a v prípade poškodenia vrstvy lepidla na chrbte hrozí uvoľnenie strán, ktoré na rozdiel od šitých väzieb nie sú v zložkách, ale skladajú sa len z jednotlivých listov (Obr. 43).

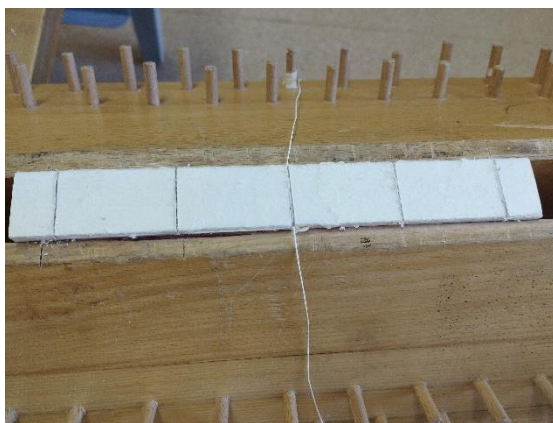

Obr. 42 Kniha pred úpravou

Obr. 43 Knižný blok bez obalu

Pre spevnenie chrbátika a predĺženia životnosti celej väzby som do lepenia zaviedla spevňujúcu niť. Knižný blok som chrbtom hore upla do lisu určeného na dokončovacie operácie a rozmerala si päť značiek. Okrajové vždy začali 1,5 cm od okraja a zvyšný priestor som rozdelila dvakrát na polovicu. Uistila som sa, že sú značky kolmo na okraj bloku a v každej som urobila zárez pílkou do hĺbky zhruba 1 až 2 mm. Do týchto zárezov sa naviedla krížením bavlnená niť (Obr. 44). Po jej upevnení sa celý chrbátik rovnomerne natrel disperzným knihárskym lepidlom a nechal sa zaschnúť na dotyk.

Obr. 44 Spevnenie chrbátika

Obr. 45 Nalepenie kapitálikov

Kým lepidlo schlo, vybrala som si z dostupných polotovarov na kapitáliky jediný zelený a nalepila na každú stranu kus pokrývajúci celú šírku chrbátika. Kapitáliky som zaťažila vreckami s pieskom a vložila medzi ne japonský papier, aby sa nezlepili (Obr. 45).

Následne som si potrebovala vybrať predsádky. Predsádky sa robia z vysokokvalitného papiera uspôsobeného na konštantné namáhanie v ohybe. Miesto, kde sa dosky knižného obalu stretávajú s blokom, je pri otváraní najnamáhanejšie a je najčastejším miestom poškodenia knižnej väzby. Z tohto dôvodu je dôležité sa uistiť, že vlákna v predsádkovom papieri sú orientované rovnobežne s chrbtom knihy tak, ako mala byť rovnobežná osnova, ako som spomínala v kapitole 5. Smer vlákien v papieri som zistila jednoduchou skúškou – vystrihla som malý kus testovaného papiera a položila ho na vodnú hladinu. Papier sa prirodzene ohol v smere kolmo na smer vlákien (Obr. 46). Predsádky som potom vystrihla v rozmere 19,8 x 25,6 cm a prehla ich na polovicu, aby bol motív vo vnútri (Obr. 47). Tieto predsádky som následne nalepila na zaschnutý blok. Ten som potom zabalila do japonského papiera a dala zaschnúť pod závažie, aby vlhkosť z lepidla nespôsobila nežiaduce zvlnenie sa.

Obr. 46 Šípka označuje smer vláken [3]

Obr. 47 Predsádky

Kým knižný blok s predsádkami schol, bolo na čase, aby som si pripravila obálku. Na dosky som použila 3 mm hrubú reštaurátorskú lepenku, ktorá je o poznanie ľahšia než bežne dostupné. Rozmery dosiek som odvodila od rozmerov knižného bloku, predná a zadná doska majú výšku 205 mm a šírku 126 mm. Chrbát knihy má rovnakú výšku ako bočné dosky, 205 mm, a šírku 24 mm. Lepenku som narezala na knihárskej pákovej nožnici. Dosky by mali knižný blok presahovať na vrchu a na spodku o 3 mm a na prednej hrane o 4 mm. Toto sa mi nepodarilo docieľiť kvôli tuhosti tkaniny, pri spracovaní do drážok som si nenechala dostatočnú rezervu.

Pre lepšiu manipuláciu som dosky najprv prilepia na pomocný papier pred aplikáciou na textil. Na biely kancelársky papier som obkreslila tvar chrbtu knihy a na každú stranu vymerala vzdialenosť 8 mm na drážku a 3 mm na lepenku. Od tejto čiar som si ešte odmerala na každú stranu 3,5 cm a tam papier odrezala.

Na všetky úkony som používala rovnaké knihárske lepidlo ako predtým a nanášala som vždy na lepenku. Prvý som prilepila chrbát do vyznačeného priestoru. Následne po jednom obe strany s tým, že som si dávala pozor, aby išli rovnobežne s chrbtom vo vzdialenosti už spomínaných 11 mm. Odrezala som prečnievajúci papier a nechala som ich chvíľu zaťažené, aby sa nedeformovali.

Zatiaľ som si pripravila svoju textíliu a z rubovej strany naznačila umiestnenie chrbta tak, aby bol nadpis v strede. Následne som zobrala dosky spojené papierom a naniesla lepidlo len na chrbát z opačnej strany ako je nalepený papier a opatrne ich priložila na vyznačené miesto na textile. Celý obal som následne otočila textilom hore a zahladila knihárskou kosťou s veľkým dôrazom na zapracovanie do drážok a cez hrany. Keď som bola s výsledkom spokojná, odhrnula som jednu stranu textilu a naniesla lepidlo

na jednu z dosiek. Po nanosení rovnomernej vrstvy som od chrbtu prihladila textil a vytlačila prípadné bubliny knihárskou kost'ou. Po tom, čo som sa uistila, že je tkanina všade prichytená, som proces zopakovala na druhej strane. Obal som nakoniec vložila medzi dva čisté papiere na odsatie vlhkosti a zaťažila (Obr. 48). Keďže tento proces vyžaduje presnú, ale rýchlu prácu a v prípade predčasného zaschnutia lepidla by som stratila tkaninu, nemám z tohto postupu fotodokumentáciu.

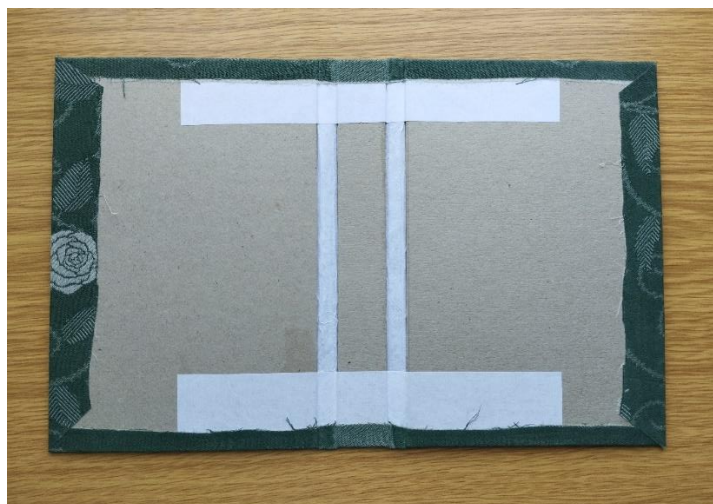

Obr. 48 Zaťažný obal

Keď bol obal suchý na dotyk, bolo na čase, aby som začistila okraje. Najprv som odrezala prebytočný textil, na zahnutie mi ideálne stačilo 2,5 cm. Horný a dolný okraj bol už však kratší, takže som ho nechala tak. Následne som pod zhruba 45° uhlom odstrihla rohy textílie asi 3mm od lepenky, čo mi umožnilo bezproblémové začistenie rohov.

Najprv som zahla horný a dolný okraj. Po nanosení lepidla, tentokrát na textil, som celý obal preložila na kus čistého papiera, pomocou ktorého sa tkanina zahla. Okraj papiera som chytila a preložila smerom na dosky, čím som zaistila, rovnomerné prilepenie celého textilu na hrany lepenky. Po rýchlej kontrole knihárskou kost'ou som zahla aj spodnú hranu.

Pred začistením bočných okrajov som knihárskou kost'ou zapracovala rohy tak, aby sa pri lepení bezproblémovo poskladali. Následne som zopakovala zahnutie tkaniny rovnakým spôsobom ako na hornej a dolnej hrane. Takto urobený obal bol pripravený na zavesenie knižného bloku (Obr. 49).

Obr. 49 Obal pripravený na zavesenie

Teraz sa mi naskytli dva používané postupy. Mohla som obal vložiť medzi makulatúru a nechať zaťažený do úplného zaschnutia, teda až 24 hodín, a potom doň zavesiť knižný blok, alebo urobiť zavesenie a nechať zaťaženú hotovú knihu do úplného zaschnutia. Z dôvodu obmedzeného času v ateliéri som sa rozhodla blok hneď zavesiť.

Zobrala som hotový knižný blok a položila ho dovnútra obalu tak, aby predná strana knihy bola hore. Do predsádky som vložila makulatúru slúžiacu na ochranu zvyšných strán pred lepidlom. Lepidlo som nanášala na zadnú stranu predsádky, rýchlo, čo najväčším štetcom. Po nanesení rovnomernej vrstvy som špinavú makulatúru vybrala, aby sa náhodou neprilepila o obal. Čistými prstami som z jednej strany držala pevne otvorený obal, zatiaľ čo druhou rukou som blok zatlačila úplne k chrbtu obalu. Uistila som sa, že blok všade rovnomerne prilieha a je vycentrován a knihu zavrela. Následne ju okamžite otvorila a knihárskou kostkou zahladila všetky bubliny a hlavne kvalitne zapracovala do lepidla ohyb, kde sa dosky stretávajú s blokom (Obr. 50).

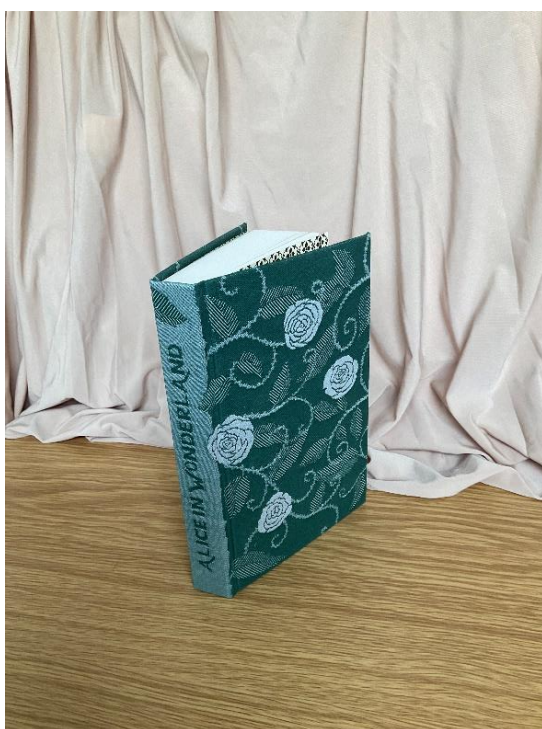

Obr. 50 Zapracovanie ohybu

Celú knihu som otočila a všetky kroky zopakovala. Keďže celá kniha bola stále mokrá od lepidla, dovnútra som vložila čisté papiere na odsatie a zaťažila blok, aby sa pri schnutí nedeformoval. Takto ostal do úplného stuhnutia lepidla, minimálne 24 hodín. Po uvoľnení z lisu sa mi naskytili ešte možnosti doplniť obal o dodatočnú dekoráciu vo forme razby textu termofóliou alebo nasadenie kovorožiek (Obr. 51). Po skúšobnom nasadení kovorožiek som sa rozhodla nevyužiť ani jednu z týchto možností, keďže si myslím, že by zlaté detaily odvádzali pozornosť od samotnej žakárskej tkaniny.

Obr. 51 Skúška nasadenia kovorožiek

Obr. 52 Nadpis na hotovej knihe

Obr. 53 Hotová kniha

Obr. 54 Všetky zhotovené obaly

Obr. 55 Obaly na knihách

Záver

Knihy generácie sprevádzajú človeka celým jeho životom, no v dnešnej dobe sa často nahrádzajú elektronickými zariadeniami. Vo svojej práci som sa snažila knihy oživiť a predstaviť ich ako umelecké artefakty, nie len z pohľadu obsahu, ale aj výzoru.

Cieľom tejto práce je zmapovanie využitia textilu vo výrobe kníh a zhotovenie autorskej knižnej väzby na tému *Alica v krajine zázrakov*.

Prvá časť práce sa venuje aktuálnemu stavu knižného trhu a jeho rozdeleniu z pohľadu umeleckej hodnoty obálok. Nasledujúca kapitola sa zaoberá spoločným vývojom textilu a knižných väzieb s prihliadnutím na využitie materiálov na pokryv. Tieto kapitoly odhalili, že nie všetky odborné termíny využívané knihármi sa zhodujú s termínmi používanými odborníkmi na textil.

Inšpiráciu na spracovanie návrhu som čerpala ako zo samotnej knihy *Alica v krajine zázrakov* a zo života autora, tak aj z jej spoločenského dopadu na generácie čitateľov. Jeden z návrhov som prepracovala, aby zapadal to umeleckého štýlu rozšíreného v Anglicku v dobe vzniku knihy. Druhý som nechala v štýle viac vyhovujúcemu modernému pozorovateľovi.

Výsledné návrhy boli spracované do jednoduchej žakárskej tkaniny a ojedinelou technikou upravené na použitie v knihárskej dielni.

Všetky vytvorené dezény knihárskych textílií boli upevnené do vzorkovnice, zatiaľ čo štyri vybrané varianty som spracovala do podoby ukážok obalov.

Vybraný finálny návrh som v knihárskom ateliéri použila na vytvorenie autorskej textilnej obálky. Hotová kniha oslavuje krásu využitej technológie žakáru bez rušivých komponentov z iných materiálov. Demonštruje vplyv vybraných materiálov na odolnosť a životnosť knižného diela v porovnaní s papierom.

Zdroje

- [1] Obr. 3 Harry Potter 5 Deluxe edícia dostupné 24.10. 2023 na <https://www.bloomsbury.com/ca/harry-potter-and-the-order-of-the-phoenix-9781526600486/>
- [2] Obr. 4 Malíř na frontě umelecká knižná väzba dostupné 24. 10. 2023 na <https://www.kniharstvihruha.cz/index.php?id=3&action=detail&nid=10049&lid=cs&oid=3508210>
- [3] ŠLAUKA, Ľubomír. *Knihárska technológia: Skriptá 1, 2* [PDF]. 2020.
- [4] BÁRTOVÁ, Kateřina; SLOVIK, Radomír,. Historický vývoj knižní vazby: Technologia vazby 16. stoeletí
- [5] Ebru dostupné 19.11. 2023 na <https://suminagashi.com/turkishmarbling/>
- [6] Suminagashi dostupné 19.11. 2023 na <https://suminagashi.com/history/>
- [7] Fotografie zo súkromnej zbierky autora
- [8] CARROLL, Lewis. *Alice's adventures in wonderland and Through the looking glass*. 5. Great Britain: Alma Classics, 2015. ISBN 978-1-84749-407-8.
- [9] Dostupné 27.12. 2023 <https://www.youtube.com/watch?v=H7mrIJCjTdc>
- [10] Dostupné 27.12. 2023 <https://www.youtube.com/watch?v=ZNor1ZjyVg8>
- [11] Poznámky autora z prednášok Súčasného umenia a designu
- [12] WILHIDE, Elizabeth. *Pattern Design*. 2. Great Britain: Thames & Holborn, 2018. ISBN 978-0-500-02148-4.
- [13] WILHIDE, Elizabeth. *The complete pattern directory*. 1. Great Britain: Black Dog & Leventhal, 2018. ISBN 978-0-316-41823-2.
- [14] Filling with media Dostupné 3.2. 2024 <https://www.youtube.com/watch?v=ek2-1VJfskY&t=200s>
- [15] Backing fabric with paper Dostupné 3.2. 2024 <https://www.youtube.com/watch?v=eEdsrZEWjV4>

- [16] Bookbinding adhesive basics Dostupné 7.2. 2024
<https://dasbookbinding.com/2019/02/25/bookbinding-adhesive-basics/>
- [17] Textilní pokryv dostupné 15.4. 2024
https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Textiln%C3%AD_pokryv
- [18] Morris & Co. dostupné 15.4. 2024
<https://morrisandco.sandersondesigngroup.com/>
- [19] William Morris Society dostupné 15.4. 2024
<https://williammorrissociety.org/about-william-morris/>
- [20] Alice's Adventures in Wonderland: Great Books Explained, dostupné 15.4. 2024
<https://www.youtube.com/watch?v=j4I1iQyMHSg>
- [21] Woolf, Virginia. "Lewis Carroll." *The Moment and Other Essays*. Mariner, 1974, pp. 82
- [22] Czech book market, dostupné 15.4. 2024
<https://www.czechlit.cz/en/resources/czech-book-market/book-market/>

Prílohy

Príloha 1 – spracovanie inšpirácie v akvareli

